

Povídky

Herman Charles Bosman

Rozepře

„Voní to dobře,“ konstatoval Gysbert van Tonder. Znělo to toužebně.

„Taky to dobře chutná,“ odtušil Jurie Steyn s plnou pusou.

Seděl za přepážkou a z talíře před sebou jedl holýma rukama *mielie pap* a žebra z *rib-boka*.

„Musel jsem si to i sám uvařit, poněvadž žena odjela do Johannesburgu,“ dodal Jurie Steyn a kopnutím rozehnal dvojici vořechů, kteří se pod přepážkou rvali o kost, již předtím odhodil na podlahu.

„Taková bašta přijde člověku vhod,“ pokračoval Jurie Steyn. „Rozdělal jsem oheň vedle termitiště, počkal jsem, až dohoří, a upekl jsem to jenom nad popelem. Co bych se otravoval se sporákem? Stejně s ním neumím zacházet.“

V zásadě jsme Juriemu Steynovi dali za pravdu v tom, že ani my si nevíme rady se sporáky našich manželek. V tu chvíli bychom mu dali za pravdu úplně ve všem.

Za několik minut se objevil Chris Welman.

„To je vůně!“ prohlásil s nadějí v hlase.

„Pekl jsem to sám,“ odvětil Jurie Steyn. „Jenom nad popelem.“

Vzápětí vstoupil předními dveřmi At Naudé.

„Něco tady pěkně voní,“ poznamenal a významně zakašlal.

„Jenom nad popelem,“ sdělil mu Jurie Steyn.

Pochopitelně jsme se pak rozhovořili o rozmanitých stránkách vaření pod širým nebem. Když vaříte na ohni vedle termitiště, začali jsme, nebo vedle balvanu nebo prostě jen tak vedle ničeho, nepotřebujete dokonce ani hrnec, leda snad na *mieliepap*. A i na tu by vám možná stačila jenom plechovka. A málem nepotřebuje ani konvici, jenom na kávu, pochopitelně. I bez talířů se při vaření venku se docela dobře obejdete. Ty vlastně ve *veldu* potřebujete jen na to, abyste si na ně naložili jídlo, které jste uvařili. A nepotřebujete ani takové věci, jako jsou nůž, lžička a vidlička, ledaže byste s nimi chtěli sníst to jídlo, dodali jsme.

Někdy tou dobou dorazil *oupa* Bekker. „Tady něco –“ začal. „– nad popelem,“ informoval ho Jurie Steyn.

Gysbert van Tonder se v tu chvíli rozhovořil o tom, že život na farmě je mnohem prostší než ve městě; a také mnohem radostnější. Ve městě ani nevíte, jestli doopravdy žijete. Vezměte si třeba Johannesburg, navrhl Gysbert van Tonder. To máte jenom samé velké obchody se skleněnými výlohami a jasnými světly a biografy a bary se zelenými závěsy před vchodem. Copak je to nějaký život? otázal se.

A Chris Welman na to, že ne. Že je to taková hrůza, že se na to bojí pomyslet. Hlavně z pomyšlení na ty bary se zelenými závěsy se mu dělá zle, dodal a zamýšleně si při řeči přepjel ústa hřbetem ruky.

„Ani hrnek člověk vlastně nepotřebuje,“ vrátil se Gysbert van Tonder k úvaze o prostých radostech, které skýtají velké otevřené prostory. „Možná leda na pití kafe.“

„Ani břitvu,“ doplnil ho učitel, mladý Vermaak. „Maximálně na holení. Vlastně se mi zdá, že ve *veldu* člověk nepotřebuje vůbec nic, leda snad k tomu, aby tu věc použil za účelem, pro nějž byla vyrobena.“

U mladého Vermaaka nás taková reakce přirozeně nepřekvapila. Protože šlo o učitele, dalo se očekávat, že mu některé jemnější významy uniknou. Aby je pochopil, musel by vyrůst ve *veldu*.

„Mně je vlastně městských lidí líto,“ povídá Chris Welman. „Vezměte si, jak ztrápeně takový člověk z města vypadá, když se přijede podívat na farmu. Zažil jsem to i přímo tady v Maricu.“

„Nejvíc je to vidět, když farmář provádí návštěvu z města po svých polích,“ poznamenal Gysbert van Tonder. „Vysvětluje tomu člověku, kde bude příští rok orat a kde zasadí fazole. A pak ho provede po pozemku o dvaceti jitrech, který chce časem obehnat ostnatým drátem a přeměnit na novou pastvinu, ačkoli zatím tam neroste nic než trní roste jen trní.“

Přesně tak, přisvědčil Chris Welman. A na konci procházky, při níž doprovázel farmáře přes pole zarostlé trním, má návštěvník z města dojem, že plot z ostnatého drátu, o kterém jeho hostitel mluvil, tam už stojí. Této iluzi podlehl při pohledu na své sportovní sako potrhané od trní.

„A ještě smutnější je,“ prohlásil Jurie Steyn a odstrčil prázdný talíř pohybem vyjadřujícím spokojenou sytost, „že se ten člověk z města chová, jako by to všechno byla ohromná zábava. I takoví se mezi nimi najdou. To ovšem mají dost divnou představu o zábavě, to tedy musím říct. Dejte mi obyčejný kus *ribboka* – upečeného jenom nad popelem. To je všechno, co potřebuju ke štěstí.“

Nato *oupa* Bekker opáčil, že on sám by také v podstatě nežádal nic víc. Možná tak ještě navrch kolečko syrové cibule. Je ovšem zvláštní, že Jurieho Steyna, když jídlo připravoval, nenapadlo, že by mohl mít dnes odpoledne návštěvu. Poněvadž je Jurieho farma v těchhle končinách jediné místo, kde člověk v kopcích ještě občas narazí na *ribboka*, Juriemu by nic neudělalo, kdyby byl upekl o pár kousků víc, promluvil *oupa* Bekker za nás za všechny.

„Já jsem upekl víc kousků,“ odtušil Jurie Steyn. „Ale snědl jsem je.“

At Naudé pak podotkl, že jsme si sice v podstatě přišli jen pro dopisy a bandasky, ale přesto jsme v určitém smyslu Jurieho hosty. A kdyby ho rodiče pořádně vychovali, věděl by, jak se má k hostům chovat.

Jurie Steyn s výrazem hlubokého uspokojení potáhl z dýmky.

„Já vím, že jsi můj host,“ řekl Atovi Naudému, „ale když je žena pryč, nemůžu být tak pohostinný, jak bych chtěl. Nemám nikoho, kdo by mi to tady pohlídal. Ale jestli sem příště přijдете ve svátečním, s radostí vám ukážu, kde všude nebudu příští rok sázet rajčata. A sice mezi *haak-en-steeky*.“

Jurie Steyn se dnes zjevně nenacházel v příliš přátelském rozpoložení. Možná, že mu už začínalo být těžko ze všeho toho masa, co spořádal.

„Stejně ale nechápu,“ povídá Chris Welman po chvíli, „co je tak špatného na tom, když se člověk trochu pobaví na účet návštěvy z města. Nemyslím samozřejmě nic drsného. Přece tomu člověku neprovedu nějaký kanadský žertík jenom proto, že není místní.“

Kdepak, s něčím takovým bychom se také nemohli v žádném případě ztotožnit, přisvědčili jsme.

„Myslím něco úplně neškodného,“ pokračoval Chris Welman. „Jako třeba strčit návštěvníkovi za krk *likkewaana* a předstírat, že je to mamba. Na takovém žertíku není nic zlého a dětem se to většinou moc líbí. Nic špatného nevidím ani na tom, když jste s tím návštěvníkem v noci v buši a namluvíte mu, že všechno, co se hýbe, je mamba. To je taky jenom legrace. A stejně tak, když leží v posteli a přes něj za pomoci provázku přetáhnete zahradní hadici a děláte, že je to mamba. Chápete, jak to myslím? Kanadské žertíky kategoricky odmítám.“

Ve svém výčtu žertovných mystifikací, jež lze s úspěchem uplatnit vůči návštěvníkům z města, neprojevil Chris Welman žádnou výraznou originalitu. Nevysvětlil také, ve které fázi přestává být žert všeobecně zábavný a mění se v kanadský žertík. Možná je to ve chvíli, kdy mamba návštěvníka skutečně uštkne. Právě takové zážitky patrně také vtiskují návštěvníkům z města ono podivně melancholické vzezření, o němž již byla řeč.

„Je pravda, že si tady ve *veldu* moc zábavy neužijeme,“ podpořil Chrisovo stanovisko Gysbert van Tonder. „A člověk si tu kolikrát připadá hrozně osamělý. Všude kolem jenom buš a kopce. Vždyť je to občas k zbláznění.“

„Kdežto ve městě mají lidi všechno,“ navázal na jeho slova Chris Welman. „Když potřebujete něco v obchodě, nemusíte kvůli tomu jezdit jedenáct mil autem. A jsou tam biografy. A chodníky plné lidí. A neony. A taky –“

„Jo jo,“ pokýval hlavou Gysbert van Tonder, „se zelenými závěsy.“

„Návštěva z města,“ pravil zamyšleně Jurie Steyn. „V tomhle byl úžasný machr můj dědeček. Až do smrti tu příhodu vyprávěl a nikdy se jí nepřestal smát. Z dědečkova pohledu bylo to celé tím zábavnější, že ten člověk z města, který byl oblečený v černém redingotu, měl vlastně právo nechat si farmu ukázat. Přijel totiž z města se spoustou lejster, aby ji od dědečka koupil. A děda mu ji taky prodal, dokonce o padesát liber draž, než za kolik ji kdy si sám pořídil. I tak ale neodolal a trochu si z návštěvníka vystřelil. A protože to bylo na vysočině a na farmě nerostly žádné keře, přinutil kupce prolézt v tom dlouhém černém redingotu snad desetkrát přes plot z ostatního drátu. Návštěvník si přitom nevšiml, že jde pořád o jeden a tentýž plot. Proto se tomu děda tak smál.“

Jurie Steyn se odmlčel a po chvíli znovu potáhl z dýmky. Mezitím nás informoval, že poněvadž jsme návštěvníci, také si z nás dnes odpoledne trochu vystřelil.

„V kuchyni mám pro vás všechny zabalený kousek masa z *ribboka*,“ vysvětlil nám. „Přinesu vám ho, až dorazí nákladák. Ale pokud vám můžu radit, požádejte své drahé polovičky, aby vám to maso pořádně uvařily na plotně. Dělat ho nad popelem je na houby. Vyteče z něj všechna šťáva a má pak takovou divnou *chut'*. Nechápu, co to ty naše předky napadlo.“

Potom se znovu rozhovořil o svém dědečkovi.

„Vždycky, když děda tu příhodu vyprávěl,“ pokračoval Jurie Steyn, „smál se tak, že se přitom plácal do stehen. Ale jeho příběh o farmě, kterou prodal o padesát liber draž, než za kolik ji předtím sám pořídil, měl ještě jednu stránku, kterou dědeček příliš nezdůrazňoval. Pořádně jsem ji pochopil, až když jsem se jednoho dne vypravil na vysočinu, abych si tu dědovu starou farmu znovu prohlédl. Dalo mi dost práce jí najít, poněvadž všechno kolem se docela změnilo. Změnilo se dokonce i jméno farmy. Ted' se jmenovala Benoni. A na místě, kde bývala stáj, stála těžební věž.“

Od té doby jsem často myslel na to, jak se asi smál ten návštěvník z města, když tu historiku vyprávěl ze svého pohledu – jak se asi přitom *on* plácal do stehen.

Vlastně mi připadá, že ty cáry na plotě z ostatního drátu ani nejsou z toho cizincova redingotu. Zdá se mi spíš, jako by to byly dědečkovy vlastní šaty. Visí tam a pohrává si s nimi vítr.“

Nepoučená kritika

Nějaký zahraniční návštěvník hovořil před odjezdem s novináři, a svěřil jim, co si myslí o transvaalském venkově. At Naudé nám některé jeho komentáře tlumočil. Dotyčný mimo jiné označil obyvatele Transvaalu za „primitivní“ a „medievální“. A ještě dodal, že se „štítíme práce“.

Jak jsme tak Ata onoho odpoledne u Jurieho na poště poslouchali, cítili jsme se přirozeně velice dotčeni.

„Medievální!“ odfrkl si *oupa* Bekker. „Já tedy nevím, co to slovo znamená. Za celý život jsem ho slyšel nanejvýš dvakrát, pokud ho ovšem nepoužil někdo, kdo mluvil hodně rychle, takže jsem to *nepostřehl*. Ne, vážně nevím, co znamená. Ale s ohledem na ostatní věci, co se o nás občas říkají, bych hádal, že ‚medievální‘ bude z toho všeho asi nejhorší.“

Oupa Bekker si sám pro sebe onen výraz několikrát zopakoval. Medievální. Poznali jsme, že se mu zvuk toho slova chtě nechtě zamlouvá.

„Ten návštěvník si to tady určitě ani pořádně neprohlédl –,“ navázal *oupa* Bekker.

„Říkal, že toho viděl dost,“ přerušil ho At Naudé.

„Prohlásí o nás něco takového,“ pokračoval *oupa* Bekker, „a než se nadějete, je pryč. Sedí dávno v letadle a nikdo už mu nemůže dokázat, že nejsme medievální. To je jeden z důvodů, proč jsem odpůrcem pokroku.“

Kdyby za starých časů projížděl Derdepoortem nějaký cizinec a vyjádřil se o našem kraji takovým způsobem, dohonili bychom ho, než by dojel do Malopa. A přímo pod akáciemi bychom mu *sjambokem* dokázali, jak šeredně se spletl, když říkal, že jsme neotesanci a barbaři a – a že jsme zaostalí – a podobné věci. Na všechno si ted' nevzpomenou.“

Gysbert van Tonder přispěchal *oupovi* Bekkerovi na pomoc s několika návrhy. I my ostatní jsme si pak vzpomněli na jeden či dva další výrazy, které v souvislosti s námi někdo při různých příležitostech použil. Takřka s hrdostí jsme si nakonec uvědomili, kolika podobnými slovy nás návštěvníci z cizích krajů někdy v minulosti počastovali.

Oupa Bekker však očividně nedokázal pustit z hlavy onoho cestovatele, který teď seděl v letadle tisíce mil odtud.

„I kdyby už stála železnice do Ottoshoopu,“ prohlásil *oupa* Bekker toužebně, „stejně bychom tomu cizinci dokázali vysvětlit, v čem se zmýlil. Vyložili bychom mu to krátkým *handkarwatsem* přímo na peronu.“

To, co nám At Naudé vyprávěl, v každém případě vzbudilo náš zájem. Chris Welman se obrátil k mladému učiteli.

„A co vlastně znamená to ‚medievální‘, pane Vermaak?“ zeptal se ho. „Myslel tím ten člověk, že jsme jenom banda smradlavých –ů? Nebo že jsme tlupa obtloustlých –ů a že nám nohy trčí do stran jako kachnám? Znamená ‚medievální‘ taky takovou sprostárnu?“

Jurie Steyn požádal Chrise, aby laskavě nepoužíval takové výrazy, zvláště když je v kuchyni jeho žena a mohla by něco z toho zaslechnout. Taky by měl mluvit jen sám za sebe. Chris ať si je medievální, jak chce, pokračoval Jurie Steyn, *jemu* je to jedno. On si však vyprošuje, aby ho někdo označoval za smradlavého –. Ne, díky. Také by ho zajímalo, kde se naučil takhle ošklivě mluvit.

„Neboj, Jurie, tvoje žena není v kuchyni,“ uklidnil ho Chris Welman. „Je na střeše. Viděl jsem ji, když jsem přicházel. Slyšíš, jak buší kladivem? Když jsem přišel, zrovna něco řezala pilou.“

„Asi opravuje komín,“ uvažoval Jurie Steyn. „Od té vichřice je celý nakřivo.“

Všichni jsme se naklonili dopředu a *oupa* Bekker si přiložil dlaň k uchu a učitel si odkášlal a začal nám vysvětlovat, že slovo „medievální“ souvisí v první řadě s feudálním systémem. Chrise Welmana to očividně polekalo. Měl za to, že zná všechna existující sprostá slova. A ta, která neznal, se doučil, když kdysi dávno pracoval na stavbě v Johannesburgu a kopal základy. Ale slovo *feudální* nikdy neslyšel. Byl by ovšem hrozně nerad, dodal, kdyby tenhle výraz učiteli omylem vyklouzl před dětmi, až se někdy ve třídě kvůli něčemu rozčílí.

Učitel však s vysvětlováním ještě neskončil. A že to bylo dlouhé vysvětlování. Kam směřuje, však nebylo jasné. Podle všeho to mělo něco společného s historií. Nakonec začali někteří z nás zívat. Nedávalo to smysl.

Z toho, co učitel říkal, poznamenal *oupa* Bekker, podle něho plyne, že slovo „feudální“ souvisí s nějakým druhem vlády. Vůbec tudíž nechápe, jak do toho zapadá učitelův výklad. Nedomnívá se ostatně, že by takový druh vlády přinesl našemu kraji nějaké zlepšení.

„Většinu věcí, o kterých mluvíte, už přece *máme*,“ podotkl *oupa* Bekker. „Tak o co jde?“

„Mně připadá, že to má zase něco společného s tím jejich pokrokem,“ vložil se do debaty Gysbert van Tonder. „Ale my už o žádný další pokrok nestojíme, ani medievální, ani žádný jiný. Když po něm tak touží, můžou ho jít zavádět někam jinam. Ale na svojí verandě já nic feudálního trpět nebudu. A jak ten cizinec povídal, že se *štítíme práce* – říkám si, jestli vůbec ví, co práce *je*, když si jen tak sedí v tom aeroplánu, nafoukanec jeden.“

Hodnou chvíli jsme pak všichni postupně nahlas uvažovali, zdalipak onen cizinec už někdy za horkého dne čerpal ze studny vodu pro dobytek nebo jestli někdy, za jiného horkého dne, honil několik hodin po dvoře prase, které chtěl strčit do bedny, a jeho rodní příslušníci a mtošští pomocníci o sebe při tom celou dobu zakopávali, přičemž předák šel nakonec na policii, poněvadž ho prý ten cizinec po tom, co prase už zase vyskočilo z bedny, schválně kopl do ucha.

Anebo jestli ten cizinec už někdy za horkého dne dostal psaní od hokynáře z Ramoutsy, v němž mu dotýčný sděloval, co udělá, pokud mu cizinec do tří dnů nezaplátí nemalou částku peněz.

Všichni jsme mluvili o tom, jak jsme při různých příležitostech pracovali.

Nejdéle vyprávěl Chris Welman. Netrvalo mu to tak dlouho proto, že by tolik pracoval, ale poněvadž se ona příhoda odehrála v době, kdy kopal základy v Johannesburgu, musel nám podrobně vylíčit, jak tenkrát za starých časů Johannesburg vypadal. Na Randu byly tehdy velké dělnické nepokoje, vzpomínal Chris. Skoro každý druhý den se konala generální stávka. Připustil, že sice úplně přesně nevěděl, o co jde, ale nedá se říct, že by mu to nevyhovovalo. Každou chvíli totiž musel odložit krumpáč a lopatu a jít domů.

V čele těch stávek stála odborová předačka, které se říkalo slečna Florence Desboroughová, pokračoval Chris Welman. On sám ji nikdy neviděl, i když by o to býval stál.

Ona by si samozřejmě člověka, jako je on, ani nevyšimla. Podle jejího jména si však udělal představu o tom, jak vypadá. Představoval si, že je krásná, že má měkký, kultivovaný hlas, na hlavě nosí klobouk s pštrosím pérem a na ramenou má vycpávky, jak to bylo tenkrát v módě. A všechno si to představil jenom na základě jejího jména – slečna Florence Desboroughová.

Pak byla zase jednou vyhlášena generální stávkou, ale on a jeho kamarádi, kteří pracovali ve výkopu, o tom nevěděli. Zjistili to, když přímo u místa, kde kopali, zastavil jeden z těch obstarožních taxíků, jaké tenkrát po Johannesburgu jezdily, a z něj se vyřítila nějaká ženština a mávala násadou od krumpáče, kterou měla provazem přivázanou k zápěstí, a něco na ně ječela. Chris říkal, že se zastavil až šest bloků odtamtud. Rozhodně ho potom trochu zklamalo, když se dozvěděl, že se jednalo o slečnu Florence Desboroughovou, známou též jako Krumpáčová Flo.

Hlas Jurieho ženy, která nám v tom okamžiku přinesla kávu, se od hlasu slečny Florence Desboroughové příliš nelišil. Kromě toho měla paní Steynová na čele černou skvrnu od sazí.

„Co vy jste vlastně zač?“ čertila se. „Lenoši, budižkníčemové, povaleči – neumíte nic jiného než žvanit a žvanit. A chudák ženská musí lézt na střechu s kladivem. A s pilou. A s krumpáčem. Kdo to kdy viděl, aby se bílá ženská musela ohánět krumpáčem?“

Mluvila ještě drahnou chvílí. Mlčeli jsme.

Když odešla, *oupa* Bekker se uchechtl: „Aspoň neřekla, že jsme mediévální.“

Samotář

Fakt, že když jsme o něm mluvili, vždy jsme mu říkali *meneer* Lemare nebo starý Lemare, mluvil za vše. Nejen že jsme neznali jeho křestní jméno, ale ani jsme je znát nechtěli. Při těch vzácných příležitostech, kdy se vynořil ze své chatrče v *leegte*, obrostlé nejpiclavějším druhem kaktusu, se jeho setkání s marickýmmi farmáři nevyznačovala žádnou velkou srdečností.

Měli jste pocit, jako byste mluvili s poněkud zhrzenější formou jedné z jeho vlastních opuncí.

„Vzpomínám si, jak jsem ho jednou před lety potkal na cestě do Ramoutsy. Řekl jsem mu, že se jmenuju Naudé, a zeptal jsem se ho, jak se jmenuje on,“ vyprávěl At Naudé. „Řekl mi, abych šel k čertu.“

Jurie Steyn se zase rozpomněl, jak kdysi – dlouho před tím, než se stal poštmistrem – narazil na starého Lemara v indickém obchodě. Zrovna tomu Indovi říkal, aby šel k čertu, vzpomínal Jurie Steyn.

„Napadlo mě, že Lemarovi řeknu, že není dobré, aby člověk žil takhle sám,“ pokračoval Jurie. „Chtěl jsem v té souvislosti ocitovat něco z Bible. Bylo to z deváté kapitoly Páté knihy Mojžíšovy. Ale pak jsem si to rozmyslel.“

„Měl s sebou tu tlustou hůl s kusem mosazného plechu na konci?“ zeptal se At Naudé.

Ano, měl, potvrdil Jurie Steyn. To byl také jeden z důvodů, proč se nakonec rozhodl, že mu raději nebude vykládat o nevýhodách samotářského života. „Ale i když jsem mu nic neřekl,“ dodal Jurie Steyn, „stejně na mě, když jsem odcházel, křikl, abych šel k čertu.“

Tak to ovšem chodí, ozval se učitel, když se člověk izoluje od společnosti a nosí pod paží násadu od krumpáče pobitou mosazným plechem. Dost se mu zúžil slovník. Pro základní každodenní potřeby poustevnického života mu stačí několik jednoduchých slov.

„Ale proč by měl říkat jenom ‚Jdi k čertu?‘“ odtušil At Naudé nevrle. „Takhle každodenní poustevník zase být nemusí.“

Johnny Coen prohlásil, že to vypadá, jako by starý Lemare v minulosti zažil nějaké velké rozčarování. Někdo ho šeredně zklamal. Třeba měl nějaký sen, ale nepodařilo se mu ho uskutečnit. A proto je takový, jaký je.

„Taky bych řekl, že je frustrovaný,“ přisvědčil učitel. „Bude to asi docela těžká hůl, co? A ten plech je nejspíš poměrně masivní...“

Jurie Steyn pokýval hlavou.

„Myslel jsem si to,“ pravil učitel. „Bude to pravděpodobně infantilní romantik, který nedokáže konstruktivně využít svou životní energii a schopnosti. Prospělo by mu, kdyby mu někdo domluvil. Hezky zpřímá a jednoduchými slovy –“

„ – jako třeba ‚Jdi k čertu‘,“ ozval se pohotově At Naudé. „Jděte za ním a zkuste to. Počkáme na vás venku, před tím hloučkem opuncí.“

Učitel si Atových legráček nevšímal a rozhovořil se o tom, že zralý jedinec by se měl za každých okolností umět objektivně vyrovnat s realitou a že tvůrčí seberealizace by starého Lemara přiměla odhodit hůl, což by vedlo k rozvoji jeho komunikačních schopností.

Nedávalo to příliš smysl a Chris Welman – který se dosud rozhovoru příliš neúčastnil – se učitele několikrát pokusil přerušit vlastní poznámkou.

„Možná, že to má co dělat s nějakým starým románkem,“ pravil nakonec Johnny Coen. „Třeba mu dalo košem nějaké bezcitné děvče s hezkou tvářičkou a blond vlasy. Takové typy znám. A třeba mělo i dlouhé řasy, co se na konci kroutí směrem vzhůru.“

„Podívejte, jde o to, že –“ začal znovu Chris Welman. Dál se ovšem nedostal – v tom okamžiku se totiž chopil slova Gysbert van Tonder.

Jestli je za tou záležitostí se starým Lemarem nějaké děvče, prohlásil, mohlo to být klidně obráceně. Starý Lemare třeba nechal tu dívku s blond vlasy a řasami kvůli jiné. A třeba pak jel se svou novou známostí v nablýskané bryčce a najednou se u cesty objevila dívka, kterou opustil, a celá zhrzená začala na ty dva házet mulí trus, takže Lemarově nové lásce úplně zničila saténové šaty i klobouk a ona už s ním pak nikdy nepromluvila, protože usoudila, že za to může *on* – však víte, jak nelogicky ženy někdy uvažují.

Přestože jsme souhlasili s tím, že okolnosti, které Gysbert van Tonder popsál, by mohly u jednotlivce skutečně vyvolat sklon k samotářství, neměli jsme důvod předpokládat, že tomu tak bylo v případě starého Lemara – zejména proto, že jsme toho o něm vlastně mnoho nevěděli.

A v té chvíli se Chris Welman konečně dostal ke slovu.

„Lemare se celým jménem jmenuje David Goliath Ebenhaeser Philip Lemare,“ sdělil nám. „Narodil se v Groot Drakensteinu v Kapsku 18. ledna – už nevím, v kterém roce, ale mohl bych si to najít. Je to Evropan (běloch) a každý měsíc vydělává 15 liber na nájmech ze dvou cihlových domů, které vlastní ve Fordsburgu. Tady má jeden dům a zaměstnává sluhu jménem Piet Sikazi (Bečuánek). Pietova mzda činí 1 libru, 3 šilinky a 6 pencí měsíčně plus jedno vejce, které dostává každou středu k *mieliepap*. Lemare má sedm kusů drůbeže, které nejsou očkovány proti newcastleské nemoci, a jedno prase, které proti ní očkováno je. Asi si špatně přečetl instrukce na lahvičce. Je taky –“

„Dobře, Chrisi,“ přerušil ho Gysbert van Tonder. „Všichni víme, že jsi byl sčítacím komisařem. A jestli si myslíš, že je kdovíjak legrační, když všude vykládáš, co lidi píšou do sčítacích formulářů, tak mě to tedy legrační nepřipadá. A nejde ani tak o mě. Mně osobně je úplně fuk, jestli bude celý svět vědět, co jsem napsal do sčítacího formuláře. Ale co ostatní lidé, kteří třeba nemají takové štěstí jako já? Myslím hlavně své sousedy, kteří mají nějaké tajemství.“

Jurie Steyn také uctivě prohlásil, že myslel pouze na ostatní, když se rozhovořil o tom, jak je ubohé, když sčítací komisař veřejně prozrazuje, co se dozvěděl z formulářů. Všichni jsme se pak vyjádřili v podobném duchu. Někteří se přitom značně rozohnili. Bylo potěšující sledovat, jak hlubokou loajalitu chová marický farmář vůči svým sousedům. Něčeho takového by se člověk za normálních okolností nenadál.

„Člověka může trefit šlak, když si pomyslí, že někdo veřejně roztrubuje jeho soukromé záležitosti,“ zlobil se At Naudé. „Tedy sousedovy soukromé záležitosti,“ dodal rychle.

Oupa Bekker právě začal vyprávět o jednom mrzkém sčítacím komisaři, který v Maricu působil za starých časů – říkalo se mu Modronosý Theron nebo také ještě jinak, ale jak, to nám *oupa* Bekker nechtěl prozradit, poněvadž neholdoval drsným výrazům –, když vtom si Johnny Coen všiml, že se Chris Welman na židli trochu neklidně vrtí.

„To nic, Chrisi,“ povídá Johnny Coen, „my ti nic nevyčítáme. Víme, že být sčítacím komisařem je těžká a nevděčná práce. Když At před chvílí říkal, že by to žádný slušný člověk nedělal, tak nemyslel tebe. Mluvil nejspíš o tom chlapíkovi s modrým nosem.“

„Ale když to At Naudé řekl, *oupa* Bekker o tom s modrým nosem ještě ani nezačal vykládat,“ opáčil Chris Welman dotčeně. V té chvíli nás napadlo, že výraz, jímž Chris označil muže ze starcova příběhu, byl ještě drsnější než ten, který měl na mysli *oupa* Bekker.

„Při příštím sčítání může každopádně dělat komisaře někdo jiný,“ pokračoval Chris Welman, „a až dojde na můj formulář, strčím ho do obálky a tu zalepím pečetním voskem.“

Chtěl bych vidět, jak pak nějaký Modronos zjistí, co jsem tam napsal. Kdepak, před těmihle hnusnými slídily si člověk musí svoje soukromí chránit.“

Když si takto ulevil, Chrisovi se znatelně zlepšila nálada. A nás přirozeně zajímal starý Lemar. Klepy a slídění necháme *sčítacím komisařům*, zdůraznil Jurie Steyn.

Domnívali jsme se však, že by bylo poučné, kdybychom se o starém Lemarovi dozvěděli něco víc. Docela by nás například zajímalo, v jaké spí posteli. A v kuchyni bude mít nejspíš takový nepořádek, že se to ani nedá popsat slovy. Podlaha je určitě posetá špinavými talíři a hrnci. A co ti nájemníci v jeho domech ve Fordsburgu? Platí pravidelně činži? A myje se starý Lemare ve stejném laboru jako to jeho prase?

Takové otázky bychom se Chrisi Welmanovi vůbec nezdráhali položit. Náš zájem o starého Lemara totiž neměl naprosto nic společného s nějakým obyčejným *slíděním*.

„Je to tak,“ odpověděl Chris Welman na otázku Johnnyho Coena. „To kvůli ženě se starý Lemare skrýl před světem – a ozbrojil. Ta jeho hůl prý váží i s mosazným plechem osmáct liber. Bývaly doby, kdy se živil přednáškami pro veřejnost –“

Jurie Steyn hvízdal.

„Doufám, že při těch přednáškách používal víc slov, než kolik jich používá dnes,“ poznamenal Jurie Steyn. „A taky doufám, že svým posluchačům neříkal pořád jenom, aby šli k čertu.“

Chris Welman ovšem prohlásil, že právě to starý Lemare při svých přednáškách lidem říkal. Říkal jim, že přijdou do pekla, pokud nepřestanou s pitím. Starý Lemare totiž ve svých přednáškách brojil proti alkoholismu. Tehdy byly podle všeho takové přednášky velice populární, vysvětlil Chris Welman.

Všichni jsme se shodli, že to je naprosto nepochopitelné. Starý Lemare už tehdy patrně neměl všech pět pohromadě, když si myslel, že jsou lidé zvědaví na to, aby jim někdo říkal, že mají přestat pít.

„Prý na něj chodily spíš ženské než chlapi,“ sdělil nám Chris Welman. „A on měl dohodu s jednou ženou, které se říkalo sestra Gertruida a která jezdila napřed a ty přednášky pro něj organizovala. Starý Lemare věřil, že se s ní jednou ožení, poněvadž ji obdivoval pro její skvělé organizační schopnosti.“

Pak jednou přijel přednášet do Barbertonu. Na nádraží ho čekala sestra Gertruida a sdělila mu, že Barberton je hornická osada a že se jedná o velice hříšné místo. Lemare z jejího dechu poznal, že jedla mentolové bonbony – vysvětlila mu, že ji trápí kašel.

Pak ovšem zjistil, že kvůli tomu kašli zapomněla objednat sál. Večer si taky všiml, že jsou z ní ty mentolové bonbony cítit víc než kdy předtím. A pokaždé, když s ním mluvila, odvracela hlavu, aby ho ta mentolová vůně neobtěžovala.

Řeknu vám, že Starého Lemara velice zarmoutilo, když pak sestra Gertruida začala pracovat jako barmanka. Protože si bez ní nevěděl rady, sedával u ní v baru, popíjel limonádu a sestra Gertruida se na něho smála a říkala mu, že není pořádný chlap. A jeden z hostů, nějaký obchodní cestující, ji celou dobu oslovoval ‚můj malý anděle‘.“

Když potom zase jednou přišel do baru, vyprávěl Chris Welman, a s tou dvanáctiliberní holí se rozhlížel po tom obchodním cestujícím, zjistil, že s ním sestra Gertruida utekla. Nebo možná uletěla – s ohledem na zmíněnou přezdívku. A tak se ze starého Lemara stal samotář.

Když Chris domluvil, zavládlo v místnosti na nějakou dobu ticho.

„A je to všechno – je to všechno pravda?“ zeptal se Jurie Steyn.

„Pravda?“ odfrkl si Chris Welman. „Je to stejná pravda jako *ouповы* lži o Petovi s modrými nosem, ať už je to, kdo chce. Nebo jako Gysbertovy nesmysly o té blond'até holce, co házela hnůj na milence v bryčce. Je to stejná pravda jako všechno, co jsem vám vykládal o starém Lemarovi. Snad si vážně nemyslíte, že jsem takový blázen, abych šel do toho jeho domu mezi kaktusy se sčítacím formulářem?!

To dá rozum, že jsem tam nešel. Prostě jsem formulář vyplnil co nejlíp sám a snažil jsem se všechno odhadnout, včetně jeho křestních jmen, sluhy Pieta a jeho dvou domů ve Fordsburgu.

Zkrátka jsem to všechno odhadl. A jestli se to úředníkům nebude líbit, moc by mě zajímalo, co by zbylo z *nich*, kdyby se za starým Lemarem s tím formulářem vypravili.“

Přeložil Milan Orálek.

Vznik české verze byl formou překladatelského grantu podpořen nadací ČESKÝ LITERÁRNÍ FOND. Překladatel děkuje jak ČLF, tak přátelům a kolegům, již mu přispěli cennými připomínkami (Otakar Hulec, Petr Skalník, Denver Van Der Bergh, Lianna Barnard a Lenka Orálková.)

Přítomné povídky jsou v pořadí druhou ukázkou z Bosmanovy knihy A Bekkersdal Marathon, kterou Aluze přináší (první se objevila v 2009/2). Prózy vyšly za autorova života pouze časopisecky, knižně byly publikovány až v roce 1971. České vydání celého souboru v současnosti připravuje nakladatelství DAUPHIN.

Herman Charles Bosman (1905–1951) je jedním z klasiků jihoafrické literatury. Kromě povídek psal rovněž poezii, fejetony a romány (*Jacaranda in the Night* či *Cold Stone Jug*).